

David Franta

KRÁL JE MRTEV, AŽ ŽIJE KRÁL!?: Epicedium *Slza na hrob Dobrovského* (1829)

Prolog – střet dvou diskursů

Když v lednu roku 1829 umíral na jedné ze svých studijních cest v Brně Josef Dobrovský (*1753),¹⁾ neodcházel v něm nejen svérázný duchovní, jenž se snažil církev katolickou reformovat, nýbrž především vědecká a kulturní osobnost přinejmenším středoevropského prostoru.

Dobrovského životní krédo, že „každé jednání musí mít svůj cíl v pravdě, neboť není nic krásné, leč co je pravdivé“, jež prosvěcovalo od konce 70. decennia 18. století do poznávání světa, zahaleného barokní rouškou pověřivosti a nevědomosti, však generaci, nastoupivší na počátku následujícího věku do intelektuálního popředí, mělo podle tradičního přesvědčení svazovat ruce.

Filozof Milan Machovec ale upozornil, že se o roztržce mezi Dobrovským a členy Jungmannova kruhu soudí zkresleně. Dobrovský se stýkal s mladší generací pravidelně od roku 1813, kdy kolem sebe shromáždil soukromý kroužek studentů pražské univerzity, horujících pro svobodu. Jim vydával na jeho konci vysvědčení o způsobilosti pracovat s archivním materiálem. Vyučoval historicko-filologickou metodu, z jazyků církevní slovanštinu, češtinu a ruštinu. Vyučování těchto disciplín pak zčásti svěřil nejtalentovanějšímu ze svých žáků, Václavu Hankovi (*1791),²⁾ jenž svému zaneprázdněnému učiteli a staršímu kolegovi vypomáhal i jinak, např. k vydání připravil Dobrovským objevený *Hradecký rukopis*. Vydatně podporoval Josefa Jungmanna (*1773) v je filologických přích se „staromilcem“ Janem Nejedlým, podílel se na sběru lexikálního materiálu k *Česko-německému slovníku*, konzultoval s ním dokonce překlad *Slova o pluku Igorově* do češtiny (1810, zůstal v rukopise, vydán tiskem až 1932).³⁾ Objevy *Písň*

¹⁾ Podle mého názoru doposud nejpůsobivější a nepřekonanou biografii o Josefu Dobrovském napsal Milan MACHOVEC, *Josef Dobrovský*, Praha 2004²⁾, sumárně postihující jeho život, dílo i odkaz s důrazem na jeho osvícenský životní i vědecký styl a konfrontující jej s generací předešlou a následnou. Kontury Dobrovského nábožensko-filosofického smýšlení, v mnohém odlišné od Machovcova pojetí, načrtl nejnověji Josef TÁBORSKÝ, *Reformní katolík Josef Dobrovský*, Brno 2007, s bohatým seznamem další literatury a pramenů. Periodikum *Dějiny a současnost* věnovalo Dobrovskému v roce 2003 při 250. výročí jeho narození celé jedno číslo: Pavel BĚLINA, *Já jinak myslím než ostatní. Před 250 lety se narodil Josef Dobrovský*, *Dějiny a současnost* 25, 2003, č. 5, s. 1–4, tamtéž Edward L. KEENAN, *Josef Dobrovský a vznik Slova o pluku Igorově*, s. 5–9, a Hana GLADKOVA, *Již Josef Dobrovský ... Legendy a skutečnost*, s. 14–17.

²⁾ Zdeněk ŠIMEČEK, *Institucionální předpoklady studia slovanských jazyků, kultury a dějin*, in: Milan KUDĚLKA – Z. ŠIMEČEK – Radoslav VEČERKA, *Česká slavistika* 1, Praha 1995, s. 61.

³⁾ M. MACHOVEC, *Josef Dobrovský*, s. 140–143.

vyšehradské (1816) i *Rukopisu královédvorského* (1817) byl Dobrovský nadšen, v dodatcích k druhému vydání *Geschichte der böhmischen Sprache und ältern Literatur* v roce 1818 napsal: „*Kdo by po těchto malých ukázkách nezatoužil po výtečném celku, který se vyznačuje lehkostí přednesu, čistotou a správností jazyka, silou a půvabem?*“⁴⁾

Hana Šmahelová ve sporu o pravost *Rukopisu zelenohorského*, „objeveného“ v listopadu 1818 spatřuje „*diskursivní předěl mezi osvícenským rozvrhem myšlení a nacionálním citěním*“⁵⁾. Tento *Rukopis* ale J. Dobrovský již razantně odmítl, dokonce začal revidovat své závěry o autenticitě literárních památek středověkých Čech. K vyhocení generačního ideového sváru došlo v roce 1824 kvůli zveřejnění Dobrovského článku *Literarisches Betrug*. V něm domnělou památku slovanského dávnověku označil za „*zřejmě podvrženou mazanici*“ a za výrobek „*několika lehkověrných vřelejších vlastenců*“. Původně vědeckou diskusi degradoval v osobní hádku jeden z Dobrovského žáků a v odborné literatuře uváděných rukopisných padělatelů Václav Alois Svoboda (*1791), když jej nařkl z odrodilství a ponížil tvrzením, že i jeden geniální padělatel by znamenal pro český národ více než šířaví hyperkritikové jeho ražení. Proti tomuto nečestnému výpadu se Dobrovský ohradil opět argumenty přísně vědeckými, jeho osvícenské mentalitě vlastní, ale požár se již nedal uhasit.⁶⁾ Další z jeho svěřenců, V. Hanka dotčený Dobrovského zesměšňujícími poznámkami k falzifikátorům *Rukopisů*, proti němu anonymně rozpoutal s J. Jungmannem a Josefem Lindou (*1789/1792) štvavou kampaň, jíž se aktivně účastnil anglický bohemista John Bowring (*1792), zkresleně poučený o českých poměrech.⁷⁾

Kritérium pravdy mladí intelektuálové upozadovali, místo něj propagovali měřítko umělecké působivosti a krásy; ke kultuře českého národa přistupovali zcela odlišně: minulost nechtěli pouze objektivně zkoumat, kladli si vyšší cíle: v intencích svých idejí ji zživotnit v přítomnosti, aniž by se nutně musela upínat k racionálně ověřitelnému referenčnímu horizontu. J. Dobrovský se tímto romantickým pojetím noetiky nenechal ani v posledních letech svého života zviklat, ba do posledních okamžiků hájil se vši vehemencí své filosoficko-etické stanovisko, jež se opíralo o fakt pravdy jako takové, ne o účelový potenciál toho či onoho faktu. Svůj výrok z roku 1786 „*Požaduji svědectví, spolehlivá svědectví – nikoliv možnosti; důkazy – nikoliv deklamace*“, jež skálopevně zastával po celou svou vědeckou

⁴⁾ Cit. podle Dalibor DOBIAŠ, *Komentář*, in: TÝŽ (ed.), *Rukopisy královédvorský a zelenohorský*, Brno 2010, s. 222, tam přehled o dosavadním výzkumu těchto památek, mj. poznámky k recipročnímu vztahu české osvícenské a (pre)romantické literární generace.

⁵⁾ Hana ŠMAHELOVÁ, *V síti dějin literatury národního obrození*, Praha 2012, s. 99.

⁶⁾ F. VODIČKA, *Josef Dobrovský*, in: TÝŽ (ed.), *Dějiny české literatury II. Literatura národního obrození*, Praha 1960, s. 118.

⁷⁾ Pavel BĚLINA, *Já jinak myslím než ostatní*, *Dějiny a současnost* 25, 2003, č. 5, s. 4.

kariéru, chápal jako nepřekonatelný osobní imperativ. S touto metodologií se hlasatelé nacionálního směru nemohli již z principiálních důvodů ztotožnit; domnělé pra-/staro- a středověké památky pak přijali za autentické, bez skrupulí je zařadili do fondu národního písemnictví a osočovali své oponenty a pochybovače o pravosti slovesných památek z odrodilství či z ledové necitelnosti pro vlastenecké zanícení. Paradoxně k tomu se ale nechali volně inspirovat osvícenskou generací filologů, která „nabídla svým následovníkům vedle jazykových a dalších inspirací právě i do značné míry idealizovaný obraz dávných Slovanů“. ⁸⁾

Názor, jenž se V. A. Svoboda neostýchal veřejně jako jeden z mála, ne-li vůbec jako jediný, tak ostře formulovat, sdíleli i za Dobrovského života další Svobodovi souputníci jako např. František Ladislav Čelakovský (*1799), Josef Vlastimil Kamarýt (*1797), Pavel Josef Šafařík (*1795) aj., byť se z něj vyznávali jen v osobní korespondenci. ⁹⁾ Obojace se zachoval František Palacký (*1797), jehož Dobrovský zasvěcoval do tajů historické kritiky. Lesk čestné titulatury „*patriarcha*“, kterou mu v roce 1828 udělil se slovy, že jeho „*charakter byl ušlechtilý a povznesený nad jakýkoliv egoismus*“, ¹⁰⁾ poněkud zmatněl po Dobrovského smrti, když se svěřil, že „*tklívým pocitům, dojetí, zdál se nepřístupným, ačkoliv ne hluboké vážnosti. Sentimentální chování ho nudilo, pro dílo svobodné fantazie měl málo smyslu.*“ ¹¹⁾ Kupř. i P. J. Šafařík se nechal slyšet, že Dobrovský „*nebyl žádný entuziasta, ale nejchladnější sofista, jakého kdy poznal*“ až deset let po jeho smrti. ¹²⁾

Explicitně útočit na Dobrovského ještě za jeho života bylo více méně i vůči představiteli přežitého osvícenství nanejvýš netaktní, proto se zdá být Svobodův britký výpad proti jeho osobě výjimečný, ba atypický. Vymezování se jungmannovské generace vůči té osvícenské, zosobněné právě Dobrovským, nebylo jakoby skokové, ale spíše postupné, a u jednotlivých jejích představitelů komplikované, jak bude dále demonstrováno. Otázka tedy zní, zda musel spor o autenticitu *Rukopisu zelenohorského* a následně *královédvorského* vyznět a priori u všech představitelů tehdejší literární „omladiny“ ve Svobodův prospěch.

⁸⁾ D. DOBIÁŠ, *Komentář*, in: TÝŽ (ed.), *Rukopisy královédvorský a zelenohorský*, Brno 2010, s. 225.

⁹⁾ Dobrovského častovali různými invektivami, kupř. J. V. Kamarýt jej nazývá v dopise Čelakovskému v květnu 1828 „*přepatým diktátorem*“ (cit. podle J. TÁBORSKÝ, *Reformní katolík*, s. 126), nevďečný J. Jungmann „*slavizující Němcem*“. Odhodlání mladých charakterizoval Fr. L. Čelakovský v dopise neznámému knězi roku 1828: „*Naši stojí na svém, Dobrovský pořád na ně doráží, aniž my mu ustupujeme.*“ (cit. podle Dalibor DOBIÁŠ, *Komentář*, in: TÝŽ (ed.), *Rukopisy královédvorský a zelenohorský*, Brno 2010, s. 229)

¹⁰⁾ Cit. podle M. MACHOVEC, *Josef Dobrovský*, s. 161.

¹¹⁾ Cit. podle J. TÁBORSKÝ, *Reformní katolík*, s. 127.

¹²⁾ Cit. podle J. TÁBORSKÝ, *Reformní katolík*, s. 126.

Budu se tedy věnovat usouvztažňování modelu osvícenského, prezentovaného Dobrovským, a „jungmannovského“ (přičemž jsem si vědom problematiky tohoto označení, jež použil V. Macura pro období vrcholné etapy národního obrození, tj. nultými až čtyřicátými lety 19. st.),¹³⁾ personifikovaného Svobodovým o něco mladším kolegou, Josefem Frantou Šumavským (* 1796), ve své dynamice a procesuálnosti. Cílem je ověřit (potvrdit či vyvrátit) výše tradovanou představu o všeobecném odsuzování Dobrovského ze strany generačně mladších kulturních činitelů a tvrzení M. Machovce, jenž „*musel konstatovat, že celé půl století po jeho [= Dobrovského] smrti o jeho dílo zájem nebyl*“,¹⁴⁾ a sice analýzou Frantových slovesných projevů veřejných i soukromých v nejširším slova smyslu, tj. jako „*veškeré kulturní aktivity zprostředkované jazykem a fixované písmem*“.¹⁵⁾

Argumentum – textové reflexe Dobrovského úmrtí, jejich kontext a poetika

Miloslav Kaňák uvádí mezi prameny ke studiu života Franty Šumavského *Slzy na hrob Dobrovského*, „*dojímavou*“ elegii sepsanou v Želči na Žatecku potom, co měl dostat z Prahy spěšný list se zprávou o Dobrovského náhlém úmrtí.¹⁶⁾

M. Kaňák však chybuje nejméně jednou, když komolí název Frantova údajného básnického opusu – vyšel totiž pod názvem *Slza na hrob Dobrovského v Rozličnostech Pražských novin*.¹⁷⁾ V nich byly u téže příležitosti do března 1829 otiskovány další oslavné texty. Toto periodikum, ať je to sebevíc překvapující, redigoval až do jara 1830 Josef Linda, další z aspirantů na autorství rukopisných padělků a jeden z Dobrovského úhlavních oponentů.¹⁸⁾ Tehdy se ještě tato svébytná beletristická příloha jediných českojazyčných novin těšila čtenářské oblibě, ale poté, co J. Linda onemocněl a nahradil jej na postu redaktora František Jan Tomsa, zvolna upadala.¹⁹⁾ Novákovo odvážné tvrzení, že v tomto listu J. Linda „*shromáždil vynikající spisovatele romantické*“ (ve smyslu „*starší romantiky*“ jako ideové náplně české literatury v 30. –50. let 19. století),²⁰⁾ zmírňuje Lenka Kusáková soupisem příspěvovatelů, mezi nimiž dominovali starší autoři (z význačnějších pouze Ján Kollár a

¹³⁾ V. MACURA, *Znamení zrodu*, s. 5–12.

¹⁴⁾ M. MACHOVEC, *Josef Dobrovský*, s. 161.

¹⁵⁾ V. MACURA, *Znamení zrodu*, s. 61.

¹⁶⁾ M. KAŇÁK, *Josef Franta Šumavský*, Praha 1975, s. 51, 266.

¹⁷⁾ *Rozličnosti Pražských novin* 4, 1829, č. 7, s. 1.

¹⁸⁾ L. KUSÁKOVÁ, *Josef Linda*, in: V. FORST (ed.), *Lexikon české literatury 2/II K–L*, Praha 1993, zde s. 1185.

¹⁹⁾ L. KUSÁKOVÁ, *Rozličnosti Pražských novin*, in: Jiří OPELÍK (ed.), *Lexikon české literatury 3/II P–Ř*, Praha 2000, zde s. 1296; TÁŽ, *Literární kultura a českojazyčný periodický tisk (1830–1850)*, Praha 2012, s. 25–26.

²⁰⁾ J. V. NOVÁK – A. NOVÁK, *Přehledné dějiny literatury české*, s. 274.

Antonín Marek, z méně známých např. Josef František Kocián Peckovský, manželé Jan Alois Sudislav a Magdaléna Dobromila Rettigová, František Alexandr Rokos ad.), mladších (Jan Pravoslav Koubek, Josef Kajetán Tyl aj.) bylo poskrovnu.²¹⁾

Pro tento periodický list sepsal **Josef Věnceslav Vlasák** (* 1802) (č. 19, s. 3–6, 5. 3. 1829) **Dobrovského biografii**, resp. životopisnou mozaiku, teleologicky sestavenou z vhodných kamínek, které by tolik nerozčěřily již rozbouřenou kulturní hladinu. V obraze „*důstojného pána*“ (tamtéž s. 3) pod rozevlátým vyličněním jeho výprav do Švédska, Ruska a po německých zemích, díky nimž „*máme za mnohý literní plod co děkovati*“ (s. 5), neúměrně rozepsaným vzhledem k Dobrovského dalšími životními etapám, blednou faktografické informace z Dobrovského posledních let. Cituje dopis „*slzícího*“ Dominika Františka Kynského (* 1777) V. Hankovi ze 7. ledna 1829, jenž ho zevrubně informuje o posledních dvou dnech Dobrovského života a náhlém skonu slovy, že „*Čechy, Slovensko ztratily [...] okrasu svou*“, přičemž ho charakterizuje jako „*důstojného pána*“, který „*mírně soudil o svých zemřelých odpůrcích, ruky podával živým, pravdy hájiti mnil, byltby i oblíbení potměšilci ji vzdorovali*“ (s. 5). Navozuje tak dojem spořádaných a bezkonfliktních generačních poměrů, který je přesto náhle narušen mlhavými poznamenáními, že „*jako však všickni výteční mužové, také Dobrovský měl zjevně i tajné nepřátele. Pro jeho však dobrotu srdce neopovážil se nikdo jemu zoumyslně ublížiti*“, a pro nezasvěceného čtenáře hádankou, pro jiné však narážkou na dobře známou záležitost: Dobrovský, když se dočetl „*jakés urážky v anglických listech*“²²⁾ a poznal, „*že to z Prahy zasláno býti muselo, psal V. Hankovi [...]: Když jsem byv malý chlapec do Německého Brodu do školy chodil, tejrali mne čeští uličníci, a všelikou zlomyslnost na mne svedli atd.*“ (s. 5-6). Zdá se, že V. Hanka jako jeden z předních členů nové generace tu vystupuje ve dvou protichůdných rolích, a sice jako v pozici Dobrovského přítele, jehož „*péči oba tyto spisové [Tristrám veliký rek a Tandarias a panna Floribella velmi krásná – D. F.] vyšli v roce 1820*“ (s. 4), člověka, jenž jako první z mimobrněnských dostává zprávu o Dobrovského smrti, ale jemuž je také určen Dobrovského bonmot. Otázkou však je, zda byl i J. V. Vlasák do sporu mezi Dobrovským a Hankovými kolegy zasvěcen; byl-li, nesdílel však všechna stanoviska svého vrstevníka – taktně mlčí o rozepři, která byla sice vedena potají, ale naráží na ni a korunuje ji neskrývaným ostnem.

Verše rozvíjené tématem Dobrovského smrti se v *Rozličnostech* seskupily do několika básní jako volný řetězec vznešených elegií a ód. Nesou názvy: **Bohužel! Bohužel!** (tamtéž, č. 5, s. 1–2, 15. 1. 1829, pro přehlednost označována jako [1]), již složil a opatřil podrobným

²¹⁾ L. KUSÁKOVÁ, *Literární kultura*, s. 25.

²²⁾ Bowringova invektiva zněla: „*Vše, co Dobrovský píše, svědčí o jeho vysoké učenosti, ač kritické a filosofické zásluhy jeho sotva stojí na rovni jeho vedení.*“

poznámkovým komentářem blučinský farář **Václav Michal Pešina rytíř z Čechorodu** (* 1782), již zmíněná *Slza na hrob Dobrovského*, dále *Oda na smrt Dobrovského* (č. 11, s. 2, 5. 2. 1829, označována jako [2]) od **Josefa Vojtěcha Sedláčka** (* 1785), *Kvítko na hrob Dobrovského* (č. 13, s. 1, 12. 2. 1829, označována jako [3]) od **Terezie Lichtenberkové** a *Vzpomenutí na smrt J. Dobrovského* (č. 15, s. 2, 19. 2. 1829, označována jako [4]) od **J. M. K.ka**, neznámého českobudějovického vlastence.²³⁾ Společensky determinovaný impuls jejich zrodu a data publikování (v rozmezí 1–6 týdnů po Dobrovského skonu) dosvědčují spontánnost a aktuálnost tohoto typu poezie, jež označuje genologie zastřešujícím pojmem příležitostná poezie. Aplikují-li se zjištění, ke kterým došel Peter Mráz rozborem tohoto žánrového druhu na materiálu slovenské produkce,²⁴⁾ může se nám vyjevit „*špecifická literárna komunikácia*“ čili „*súveký model literárnej komunikácie*“ v české literatuře na konci druhého decennia předminulého věku.²⁵⁾ Centrálním textem se stane pro tento okamžik ona *Slza na hrob Dobrovského*, jež bude slohovětypologicky charakterizována komparací synchronní, tj. s výše vypsáním výčtem epicedií, a diachronní, s textem starším (Vojtěch Nejedlý: *Na smrt Františka Faustýna Procházky*, 1814)²⁶⁾ i pozdějšími (Karel Hynek Mácha: *Zpěv u hrobu p. Josefa Jungmanna mladšího*, 1833)²⁷⁾ a dalšími třemi básněmi k příležitosti Jungmannovy smrti).

Epicedium *Slza na hrob Dobrovského* je uvozeno antickým citátem, který sám o sobě již implikuje klasicistní ideál antické dokonalosti, jenž chtěli doboví autoři alespoň po formální stránce naplnit.

*Omnes eodem cogimur; omnium
versatur urna serius ocius
sors exitura, et nos in aeternum
exilium impositura cymbae.²⁸⁾*

²³⁾) L. KUSÁKOVÁ, *Rozličnosti*, in: J. OPELÍK (ed.), *Lexikon české literatury 3/II P–Ř*, s. 1297, uvádí monogram J. M. K. mezi nedešifrovanými.

²⁴⁾ K tomu více Peter MRÁZ, *Poetika príležitostnej poézie Bohuslava Tablica a Jána Hollého*, Bratislava 2010.

²⁵⁾ *Tamtéž*, s. 7.

²⁶⁾ Antonín Jaroslav PUCHMAJER (ed.), *Nové básně*, sv. 5, Praha 1814, s. 68–74.

²⁷⁾ Karel JANSKÝ (ed.), *Spisy Karla Hynka Máchy I. Básně a dramatické zlomky*, Praha 1959, s. 196.

²⁸⁾ Jde o závěrečnou tzv. alkajskou strofu (*Carmina*, II, 3 od Quinta Horatia Flacca), již znal každý absolvent dobové gymnázia. Překlad pořídil za laskavého přispění MUDr. Ludmily Nové Mgr. Michal Tejček (autor mu tímto srdečně děkuje): *Všechny nás to žene na stejné místo, dříve či později se s každým obrátí osudí, vypadne los a naloží nás na [rozuměj Cháronův – pozn. M. T.] člun do věčného vyhnanství.*

Antické látky pronikaly do vědomí budoucích spisovatelů, byly jimi osvojovány při hodinách latinského jazyka na humanitních gymnáziích,²⁹⁾ a staly se tak každodenností evropského vzdělance, a proto se doslova vnucovaly svou poetikou či tématem k novému zpracování, jež však mohlo nabýt v odlišném kontextu jiné konotace. Uvedený Horatiův citát symbolizuje fatálnost a neodvratnost lidského osudu, ale na rozdíl od romantické estetiky potlačuje individuálně existenciální rozměr smrti. Časoměrný pretext by také měl anticipovat prozódii celé následující básně, ale ta je psána v sylabotónii, veršem daktylo-trochejským, v pravidelném rýmovém schématu. Z těchto a dalších důvodů je nutné celý text ve své celistvosti a v kontextu dalších textů rozebrat, aby vyzněl jeho uměleckoslohový náboj.

„*Zpráva smutku a žalosti*“ produkuje fikční svět, v němž reflektovanou událost zvěstovává havran, jenž se „*nad Vltavou vznáší, / přiletěv z odlehlé dalekosti*“, aby informaci přinesl až k šumavskému pohoří. Lyrický subjekt je uváděn ze stavu tázání se (verše uvozené tázacími zájmeny „*proč*“ a „*jaký*“) přes bédování až do stavu útrpného povzdechu. V druhé strofě je pocit smutku upevňován a variován jednak imperativy sloves s citovým či dynamickým nábojem („*lkej(te)*“, „*proměňte*“ a „*zněte*“) a jednak provazcem klimaxů do emocionálnějších rozpoložení („*Kamo patřím, všudy slzy kanou, / srdce povzdychuje stísněně*“). Dobrovského smrt je přirovnávána „*lodi pozbavené vesel*“, „*hlavě Čechů*“, která „*do hrobu klesla*“, kdy „*zašlo Slunce*“ a „*smrt vzala poklad veledrahý*“ a „*syna vlasti*“. Útrpné hoře nechává subjekt prostupovat i neživými entitami („*Lkejte hory, doly kolem Prahy!*“), i vně české kotliny („*Kdekoliv se zvuk Slovanský jeví, / od Uralu až za Jizeru: / zastří, Slávo! rouchem svoje líce*“), aby sláva světoznámého Čecha vyústila ve své absolutní (geografické) hodnotě („*Jméno Jeho oslaví se všude*“). Zvláštní proto je, že v přírodě se sám cit neprobouzí (jak je běžné v pracích vyzrálého romantismu), zármutek je jí vnučen, tedy teprve básnický subjekt na ni přenáší vlastní sentimentální zaujetí pro onu záležitost. Jako by se přírodě, klasicismem opomíjenému emblému, vsugerovaly lidské pocity – člověk ji diriguje, aby se v ní rozprostřelo jeho lidství a všechny pocity s ním spojené.

Smutek se rozšiřuje i horizontálně, otevírá v geografickém slova smyslu nový prostor („*Od Uralu až za Jizeru*“), jemuž tu vévodí Kollárova bohyně Sláva jako personifikace

²⁹⁾ Např. Franta Šumavský navštěvoval na benediktinském gymnáziu v Klatovech po celou dobu svých studií (1814–1819) povinný latinský jazyk (*Lateinische Sprache und Styl*), kde se učil zvládat časomíru napodobováním básnických forem klasických autorů, nejčastěji Horatia nebo Vergilia, nebo zpočátku metodou tzv. rozlámaných veršů, „ *které pan profesor tak schválně pokazí, že přestanou být verši, tj. pořádek slov, jaký ve verši, se zamění, a takový zkažený nebo rozlámaný verš musí student zase v pořádek uvést, aby dokázal poetickou abecedu.*“ (viz Josef BISKUP – Karel POLÁK (edd.), *Josef Franta Šumavský, Mé mládí*, Klatovy 1940, cit. podle M. KAŇÁK, *Josef Franta Šumavský*, Praha 1965, zvl. 5. kapitola *Carmina fracta*, s. 37–39).

slovanského národa a jenž je v třetí sloce obohacen o druhý rozměr času a věčnosti („*věčně bude / ve paměti všech Slovanů žiti*“). Fikčním postupem tak záměrně pokrývá Dobrovského odmítavé stanovisko k paušalizujícímu kultu slovanství, jež zastával v obdobích duševního zdraví; byť v ataku psychózy souzněl s Herderovými náhledy: prorokoval slovanské sbratření a Slovanům přidělil vůdčí úlohu v „třetím věku lidstva“.³⁰⁾ Slovanský aspekt je zdůrazňován až mytickou kumulací slov (i domněle) příbuzných: „*zvuk Slovanský*“, „*Sláva*“, „*v paměti všech Slovanů*“, „*oslaví*“ a „*věnce slávy*“,³¹⁾ jež v dobové etymologii kolovala, srov. Kollárův paronomastický verš z roku 1832: „*slavme slavně slávu Slávův slavných!*“.³²⁾ Prostor epicedia se nápadně podobá prostoru Kollárova sonetu z roku 1832: v prvním kvartetu Brno jako místo Dobrovského hrobu, v prvním tercetu Uhry jako země jeho narození, Čechy spjaté s jeho životem, Rusko a Polsko jako cíle jeho vědeckých cest a Morava jako počátek a konec pohybu v kruhu, místo jeho smrti, aby mohl být kanonizován jako světec všeslovanské bohyně, jejímuž kultu a sbratření „*celého [= všeslovanského] národu*“ se plně obětoval.³³⁾

Mezi Dobrovského a Kollárovou protichůdnou ideologií³⁴⁾ nevzniká ostrý předěl; mrtvý je intertextuálním postupem inkorporován do pomyslného (pan)slovanského pantheonu i vnějšími faktory, které jen potvrzují Dobrovského ryzí slovanský původ a jeho zásluhy o slovanství: „*Zplodilo Tě lůno hrdé Tatry; / v Čechách pověst Tvoje vyrůstala; [...] sestra Morava Tě pochovala*“, přesto je poslední obraz básníkovy přání „*nad hrobem Tvým lkáti, / a jej skropit slzou vděčnosti*“ zúžen na výsostný český prostor: „*v celé vlasti české povídati / zásluhy Tvé, a Tvé vlastnosti! – / Oplač, vlasti! Oplač Syna svého!*“ ještě v intencích bohemismu, neboť se neobrací k národnímu společenství, nýbrž geografickému celku. Přesto v jiných verších přiléhá ke kosmopolitnímu slovanství, jež se v podobě pohanské bohyně Slávy snoubí s křesťanským (a v úvodním citátu i s antickým) pohledem na posmrtný život:

³⁰⁾ M. MACHOVEC, *Josef Dobrovský*, s. 153–154.

³¹⁾ Podobný symbolický význam mělo hledání mýtického slova v označení samotného hnutí, národní obrození – budí – buduje – budoucí mládež – budoucnost – Budeč (V. MACURA, *Znamení zrodu*, s. 79–101).

³²⁾ Jan JAKUBEC (ed.), *Jan Kollár, Slávy dcera*, Praha 1903, s. 173, 2. oddíl, sonet 88, verš 4. a 8.

³³⁾ *Tamtéž*, s. 202, 2. oddíl, sonet 132.

³⁴⁾ J. Dobrovský odmítal Kollárovo osobité vysvětlení jména „Slovan“ ze slova „sláva“, vědecký spor o původ tohoto slova mezi těmi, kteří horovali pro „slovo“, „člověka“ nebo „bohyni Slávu“ se přenesl i na uměleckou roveň, srov. V. MACURA, *Znamení zrodu*, s. 18, kde cituje Kollárovo stanovisko: „*Zvláště z básnického ohledu má Sláva pro nás vysokou cenu. Stojím Vám předkem za to, že slovistové aneb človakistové nikdy nebudou míti národní epos z této vidky zplozené aneb s ní spletené, nikdy nebudou míti Sloviadu aneb Slovianiadu, což už samo v sobě nepoeticky v uši zní [...] Na půdě Slávy může se epos, drama atd. výborně stavěti*“ – vědu supluje umění: symptomatická je v této při Jungmannova konstatace, že „*Kollár třeba se mýlil, jest vždy pěkné a plno učenosti a ducha jeho*“ (cit. *tamtéž*).

*Země studená jen popel chová,
duch se vznesl v nebes výšiny;
kde Mu opět vzejde záře nová
nad oblohou v Uměn svatyni:
tam zrak Jeho bystrý bude dále
jasnou pravdu zírat neustále.*

Můžeme tu hovořit ještě o dozvuku baroka, z něhož se vytratila barvitě kontrastní přexponovanost a zůstal jen obecný princip disproporce těla („popel“) a duše („duch“), přizemnosti a transcendentna? Nejde o klišé, jež by zdůrazňovalo dobovou diskursivitu, nebo další důkaz umné mystifikace Dobrovského, jehož zrak „bystrý bude dále jasnou pravdu zírat neustále“, kollárovsou „pravdu“ o slovanství, kterou za svého života vlastně nezřel a kterou zastává až ve světě posmrtném, fikčním.

Další poezie psaná ku příležitosti Dobrovského skonu zachovává vesměs tutéž kompozici: V. M. Pešina z Čechorodu [1] zdůrazňuje Dobrovského slovanství; T. Lichtenberková [3] Dobrovského vlastenectví: „*Ním se v potomstvu k ní [= k vlasti] láska zdmula, / nímž i cizinec ji ctí a zná*“, přičemž zcela absentuje slovanský rozměr; J. V. Sedláček [2] i J. M. K. [4] pak zdůrazňují jednak slovanství, tak i jeho přínos pro následující generaci buditelů: „*V jeho spisech věčně kochat budou se a bavit*“ ti, „*kteří vroucně pracují pro vlast, pro jazyk*“ [2], „*Mrtvol drahý prachu odevzdaný / může snadno vyjít z paměti: / vlastenců však v prsou věrných vděčně / bude Jeho památník stát věčně*“ [4].

V dalších básních se objevují básnické topoi, podobné či téměř totožné s obraty v *Slze na hrob Dobrovského*:

(1) Rekvizitami smutku jsou rouška („*rouškou žalu se přioděj!*“ [1], „*zastři rouškou smutku tvář svou*“ [2]), slza („*tečte slzy!*“ [2], „*slzou kropit kvítky hrobu jeho*“ [3], „*máčejí slze vaše líce*“ [4]) a srdce („*smrt jeho pohne srdcem*“ [2]), jež probouzí city („*žalost cítí všechna Čechie*“ [3]);

(2) Dobrovského úmrtí je buď metaforizováno úkazy kosmickými a světelnými („*hvězda Čechie nejskvělejší s nebe tvého spadla!*“ [1], „*zhasla tato slavná Čechův svíce*“ [2], „*zašla hvězda*“ [3], „*zašlo Slunce*“ [3]) a přírodními („*krásný život hbitě mrazem ledna zvad*“ [2]), jako fatalita („*hlava Slávu klesla pod jhem Osudova kázu*“ [2]) i za pomoci křesťanských motivů („*usnul v Pánu*“ [1]), nebo eufemisticky věcněji konstatováno („*odchod vznešeného kmeta*“, „*není Dobrovského více*“ [2], „*náš český Nestor, ach! již nežije*“ [2], „*leží v hrobě*“ [2]).

(3) Dobrovský je oceňován jako národní křisitel („*ten jenž vzkřísil život Čechů*“ [2], „*na oltář jí vroucně obět dával*“ [3]), vlastenec („*oslavoval vlasti*“ [1], „*jenž oslavil vlast svou*“ [2], „*k Čechům svůj cit přiložil*“ [3], „*vlast drahocennou oslavil*“ [4]), spisovatel („*v jeho spisech věčně kochat*“ [2]), propagátor slovanství („*umřel v středu Slávie / v srdci krajin, v kterých věhlasně účinkoval*“ [1], „*ten jenž cítil vroucí lásku pro Slávii v sobě*“ [2], „*naučil Slávů ctíti*“ [4]) a sám Slovan [2];

(4) Prostor truchlení je geograficky vymezen buď pouze českými zeměmi („*žalost cítí všechna Čechie*“ [3]), nebo širým slovanským světem („*zavzni troubo smutku k Tátrám, k Haemu, ke Kaukazu, / od Labe až k Dvině, od Balticka k Adrii*“ [2], „*smrt jeho pohne srdcem slovanského světa, / želet bude Krakov, Varšava i Petrohrad*“ [2], „*žely, které se ze Tátran vznaly, // až tam na fincké zábřezí; / ode toku, z něhož slunce zoře / vstoupá, až do západního moře, / všechny jímá trudnost pomezí.*“ [4]), jenž bývá nazýván Slávií („*Slávie, v nejtrpčí hoře uvržená, roušku žalu se přioděj*“ [1], „*cítil vroucí lásku pro Slávii v sobě*“ [2]), výjimečně je personifikován její dcerou [2]. Záměrně bývá zdůrazňována Dobrovského rodná uherská země jako aspekt, který se na jeho národnostním cítění nijak nepodílel, protože to je určováno jinými než vnějšími faktory: „*Umřel v středu Slávie [...] / Rodem z Uher, v důstojnosti umístěn v Moravě, / kvetl a zářil v Čechách, / [...] veden duchem božím zase do Moravy, do srdce Čechoslávie*“ [1], „*Matka česká ač jej nezrodila: / k Čechům přece svůj cit přiložil* [podtrhl D. F.]; *jej i česká Umka políbila, / a on jí jen pracoval a žil*“ [3]). Anticipuje se tak Kollárův verš, že „*pravou vlast jen v srdci nosíme*“.³⁵⁾

(5) Dobrovský je posmrtně metamorfován v „*hvězdu na nebi*“ [1], zbožštěn („*duch však nade hrobem žíti bude*“ [3]) nebo se předvídá jeho zmrtvýchvstání v intencích národního vzkříšení („*z prachu vezme vznik*“ [2], „*Nuž mu přejte slzu sotrpnosti, / [...] Neb i s ní se vrátí stará slast. / Ach kéž často mužové povstanou*“ [4]).

Tento básnický instrumentář obsahuje konvenční figury, tropy, ba obraty zděděné po starších textech, srov. incipitové strofy z básně ***Na smrt Františka Faustýna Procházky*** od **Vojtěcha Nejedlého** z roku 1814:

*Co to vidím? Čela zakalená,
ruce spaté, oči slzíci?
O má vlasti! proč co opuštěná
vdova kloníš hlavu truchlicí?*

³⁵⁾ J. JAKUBEC (ed.), *J. Kollár, Slávy dcera*, s. 197, 2. oddíl, sonet 124.

*Proč jak drahé perle slzy rosíš,
tváři zkormoucené zakrýváš?
Řekni, pro koho to smutek rosíš?
Na tisíce slzí vylíváš?*

Osobnost Františka Faustina Procházky (1749-1809) disponuje týmiž vlastnostmi jako Dobrovský – je adorován jako „*hvězda jitřní mezi učenými*“, jeho smrt je připodobněna stavu, kdy „*zhaslo světlo, jak květ zašla naše / rozkoš, vlasti sláva, přátel čest, / češtino a učenosti! Vaše / duše živých již v hrobě jest*“, ale je také charakterizován jako „*přítel skromnosti*“, „*bystrý mudřec*“, který „*okemli kam střelil, zakalený / Jedem blud co pára zahynul*“, „*nabral moudrost z studnice*“ antických myslitelů a „*krásnou řečí sladé pravdu jistou / čistil kalný rozum mládenci*“, tedy epitety oslavující osvícenskou racionalitu coby nástupkyni antického humanismu a odpůrkyni barokního tmářství. Klasicistní poetika brzdí citovou senzibilitu: cit se tu projevuje v křesťanském pojetí lásky jako *charitas* („*Láska k bližnímu se denně množí, / Na níž Kristus víru založil*“), srdce, jindy katalyzátor emotivního vzplanutí, je spjato výslovně jen s osobnostní složkou morální („*Zásluhy své světu vypravuje, / Ctnosti pevně v srdce zaryvá*“), subjektivismus je výrazně popírán („*k žádně straně srdce neklonil* [podtrhl D. F.]“). Strnulá faktografičnost a osvícenský chlad je pouze minimálně vyvažován eschatologickou kontemplací barokního přístřihu:

*Co jest člověk? Okamžením mroucí?
Dnes si zlaté mosty stavíme,
krokem obrovým se kašem jdoucí,
zejtra na hřbitově ležíme!*

a v konečných slokách obrazem, v němž se rokoková hravost spíná s převažujícím osvícenským diskursem: „*Kde jsi miláčku můj vyvolený? [...] Již mne nepotěší zkormoucené / slova sladce tekoucí co med; / krásu společnosti osvícené! / Oko zkostlo, srdce tvé jest led.*“

Máchova příležitostná báseň *Zpěv u hrobu p. Josefa Jungmanna mladšího*, vytvořená o necelých 20 let později než Nejedlého epicedium a dokonce pouze o 4 roky později než série ód a elegií na J. Dobrovského, je vystavěna na základě zcela rozdílné poetiky, zbavené řečnických příkras a úsilí o klasicistní ideál formální i obsahový, bránící osobitosti básnického výrazu:

*Tvá pouť je skončená,
ustláno lůžko tvé;
umdlelý, zhaslý zrak
zvonu zvuk v bezsenné spání zve, –
nad tajný temný klín
noc pustá prostře stín;
však jednou jasný den,
vzbuzený slunce mocí,
tvůj snad zaplaší sen
a z hrobových tě zvolá noci
v světla stín!*

K. H. Mácha (* 1810) tu naplno těžší z potenciálu, jenž mu nabízela dobová úroveň češtiny, aby vytvořil originální epicedium, vymknuté z kloubů dobové žánrové poetiky. Povyšuje příležitostnou poezii z konvenčnosti na legitimní projev autonomního básnického nitra, život Josefa Jungmanna ml. (neboli Josefa Josefoviče Jungmanna, * 1801) je mu vhodnou stafází, na níž vykreslil prizmatem romantického rozervanectví osud člověka-poutníka.

K **úmrťi Josefa Jungmanna ml.**, mladého talentovaného literáta,³⁶⁾ v roce **1833** vyšly přinejmenším tři soustrastné básně – Jakub Malý (* 1811): *Na smrt nezapomenutelného p. Jos. Jungmanna mladšího* (*Květy české* 1, 1834, č. 2, s. 1, 9.1.1834, jako [7]), Václav Jaromír Pícek (*1812): *Citové žalosti nad smrtí Josefa Jungmanna mladšího* (*Květy české* 1, 1834, č. 3, s. 21, 16.1.1834, jako [8]) a **Jan Slavomír Tomíček** (* 1806): *Na hrobě přítele Josefa Josefoviče Jungmanna* (*Česká včela* 1, 1834, č. 3, s. 1, 21.1.1834, jako [9]). V nich se uvolňuje zpovědní intimita, ve větší míře než u výše uvedených textů staršího data. Častěji se operuje se slovy příznakově senzitivními, ba celými takto rozvrženými verši a slokami, jež ozvláštňují klasickou formu ódy či elegie. Posmrtný život „*drahé vlasti syna miléného*“ [7], „*přítele*“ [7, 9], „*zbožného mládce*“ [8] je vyličen zejména v Tomíčkově textu v příkladném duchu křesťanské eschatologie jako „*sídlo duchů v výšinách*“, v němž mrtvý „*rájské pije něhy*“ a kde se mu dostává dalších výhod; je mu však odpírán kontakt s pozemským světem (*Ani slunéčko to, co se skvěje / jdoucí od nás rychle v nížiny; / aniž ono do těch krajů spěje, / kde jsou věčnokvěté lučiny. [...] „Ach, vždyť pozemského nic tam nejde, / kde jsou duchův říše*

³⁶⁾ Mojmir OTRUBA, *Josef Josefovič Jungmann*, in: V. FORST (ed.), *Lexikon české literatury 2/I H–J*, Praha 1993, s. 586–587.

staveny). Nakonec po všelijakém promýšlení básnický subjekt vyzrává nad nepropustností nadpozemského duchovna až pronikavostí myšlenek a „vroucného“ citu, které mu umožní být s mrtvým v každodenním kontaktu a hovořit s ním o vlasti, jež je i rýmově připodobněna ke slasti.

Motivicky pojal **J. V. Pícek** totéž téma v romantické opulentnosti. Ve svém epicediu *Citové žalosti nad smrtí Josefa Jungmann mladšího* zbožštil oplakávaného literáta-křesitele v novodobého hrdinu kontrastivně-konfrontačním postupem k obrazu antického héra („plavec při zoení Dioskurů / vítanějších slastí nečije“, „Nezápoli' sices vrahy v seči, / neb jej osud neodkázal k meči, / láskou k umkám byltě opojen. / V jejich svatyni on bdíval s péčí, / jejich ku stráži jsa připojen; / ostříhalt' on Palladium slavné, / jemuž zkázou hrozí doby dávné.“) Jungmannův život je tu představen jako vzorná, neúnavná buditelská práce, jenž tkví ve verbálním činu.³⁷⁾ Celý text se opírá o silně emocionální výrazivo, užívané v romantické estetice, srov. závěr:

*Nestyd'te se, že vám potokové
slzí smáčejí ctný ruměnec!
Hodent' bolesti je denně nové
zesnulý ten vlasti milenec.
Rcete dnes i po budoucí dobu:
„Spochiň, blaho české, v chladném hrobu!“*

ale i o totéž lexikum jako v příležitostné poezii složené k Dobrovskému úmrtí – Jungmann je „Slávův ozdoba“, ale přibývá příměr k „Lumírovi“ (postavě z *Rukopisu královédvorského*), nad jehož úmrtí lká celá česká země a nad jehož životem „jásala již širá Slávie“.

Představíme-li si výše uvedené texty na časové úsečce (1814 = V. Nejedlý: *Na smrt Františka Faustýna Procházky* → 1829 = série epicedií, zvl. *Slza na hrob Dobrovského* → 1834 = série epicedií, zvl. J. V. Pícek: *Citové žalosti nad smrtí Josefa Jungmanna mladšího*, K. H. Mácha: *Zpěv u hrobu p. Josefa Jungmanna mladšího*) a srovnáme-li jejich poetiku, dojdeme k překvapivým závěrům. Centrální text, tj. *Slza na hrob Dobrovského*, je vybudován podle klasické formy elegie jako jeho text předchozí, texty soudobé, ale nikoliv již text následný, a potvrzuje tak určitá pravidla, jimiž byla příležitostná poezie determinována. Tento řád nabízel tvůrce takového typu poezie víceméně uzavřenou paletu názorů a topoi (viz výše),

³⁷⁾ O této taktice více na příkladu sakralizace Františka Jaromíra Rubeše V. MACURA, *Český sen*, Praha 1998, s. 97–106 (kap. *Sen o Lakedaimonských*).

s nimiž by se společnost mohla ztotožnit. Avšak básník s nimi může do určité míry volně nakládat a eklekticky je spájet v konkrétní poezii. Subjektivismus je sice danou schematičností a normou potlačován, ale prodírá se na chronologické úsečce čím dál tím znatelněji na povrch. J. V. Písek klasickou formu ještě akceptuje, vyplňuje ji však rozvinutou romantickou materií, zato K. H. Máchu ji vědomě rozbíjí svou osobitou estetikou, z českých umělců oné doby nejryzeji romantickou.

Slza na hrob Dobrovského využívá dobovou poetiku eklekticky: klasicistní formu narušuje prohlubováním emotivnosti textu jako celku a transponuje ji do geografické horizontály i přírodní vertikály, ale zároveň se přidržuje obrazů křesťanských, resp. barokních, v nichž zásluhy mrtvého nebudou zapomenuty a budou odměněny na nebesích. Na poetice textu se podílejí jednotlivé diskursy, je to jejich zajímavý amalgám, produkt dobové literární komunikace, uměleckoslohového synkretismu. J. Dobrovský, ať bytostním založením osvícenec, je skrze tuto báseň a umnou mystifikaci a mytizaci vřazen do diskursu romantického; rozdíly mezi oběma diskursy jsou setřeny, aby mohl být J. Dobrovský a jeho dílo uchváceny pro jungmannovskou kulturu. Závěr této hypotézy by mělo potvrdit autorství *Slzy na hrob Dobrovského*, jež by mělo příslušet jednomu ze sympatizantů nové kultury či přímo jeho přímých účastníků a zároveň vděčnému obdivovateli Dobrovského. Jak již bylo řečeno, M. Kaňák tento text od J. V. F. přisoudil J. Frantovi Šumavskému v jeho biografii, odkud byla tato informace s určitou nedůsledností převzata do *Lexikonu české literatury*³⁸⁾ i jinam.³⁹⁾ Frantův životopisec pak traktuje národněobrozené klima i na dokladu této, na první pohled malicherné informace. Ve skutečnosti jde o závažný moment, Frantův veřejný debut, kterým by se přihlásil k tomu či onomu literárnímu kódu. Pro Kaňákovu zjištění můžeme uvést hned několik podpírajících argumentů:

(1) Monogram J. V. F. může zkracovat Frantovo pseudonymum Josef Vrančevič / Vladomil / Vladislav, která užíval až do roku 1840, kdy se ve vydání *Libušina soudu* přihlásil přídomkem Šumavský ke svému rodnému kraji.

(2) J. Frantu Šumavského označuje jeho první životopisec, synovec Josef Rank, za přispěvatele do *Rozličností Pražských novin*,⁴⁰⁾ mezi přispěvateli je uváděn i v syntéze

³⁸⁾ Květa HOMOLOVÁ – Mojmír OTRUBA, *Josef Franta Šumavský*, in: V. FORST (ed.), *Lexikon české literatury* 1 A–G, zde s. 738, respektují Kaňákovu zjištění, zatímco L. KUSÁKOVÁ, *Rozličnosti*, in: J. OPELÍK (ed.), *Lexikon* 3/II, udává monogram F. J. V. jako dosud nerozluštěný.

³⁹⁾ David FRANTA, *Literární Poleň*, Klatovy 2010, s. 7.

⁴⁰⁾ Josef RANK, *Josef Franta Šumavský. Náskres životopisný, Pražské noviny* 34, 1858, č. 8, s. 2.

Literatura česká devatenáctého století,⁴¹⁾ ale pokaždé bez uvedení názvu konkrétního literárního počinu.

(3) J. Dobrovského a J. Frantu Šumavského pojila tatáž vřelá láska k pošumavské krajině. Osobně se měli seznámit již o letních prázdninách asi v roce 1820 na zámku Lázeň u Chudenic na Klatovsku, kde Dobrovský využíval mezi lety 1817–1828 velkorysého pohostinství uvědomělého šlechtice, Evžena I. Karla Černína z Chudenic.⁴²⁾ Tam J. Franta Šumavský s ochotníky uspořádal v českém jazyce divadelní představení a měl „*tehdy prý po letním seznámení navázat s pa[t]riarchou naší slavistiky občasně bližší styky, takže můžeme s určitou dávkou pravděpodobně říci, že to mohl býti vedle Čelakovského, Hanky a Jungmanna také i J. Dobrovský, jenž Frantu získal pro slovanskou filologii a snad ho uváděl před samým koncem svého života do základů studia slovanských jazyků.*“⁴³⁾ Jako studenta filosofické fakulty ho omrzely povinné přednášky a „*tehdy právě našel si cestu k návštěvám do bytu Dobrovského, jenž se mu stával ‚rádcem ve věcech jazykozpytných nad jiné povoláním‘*“⁴⁴⁾ U něho měl také studovat někdy okolo roku 1826 církevní slovanštinu.⁴⁵⁾ Protože však M. Kaňák neopatřil svou knihu poznámkovým aparátem, lze stěží tyto informace ověřit, sama jejich formulace však vyznívá spíše než jako podložená fakta jako teorie a spekulace.

(4) Třetí verš z první sloky onoho epicedia může být traktován jako hrdá manifestace autorova šumavského původu, avšak indicie hledané ve fikčním světě literatury nemusejí být vždy relevantní:

*Proč se havran nad Vltavou vznáší,
přiletěv z odlehlé dalekosti;
jakou zprávu k Šumavě přináší? –
Ach to zpráva smutku a žalosti!*

⁴¹⁾ Josef Hanuš, *Josef Linda*, in: TÝŽ – Jan JAKUBEC – Jan MÁCHAL – Emil SMETÁNKA – Jaroslav VLČEK, *Literatura česká devatenáctého století I. Od Dobrovského k Jungmannově škole básnické*, Praha 1902, s. 795, Franta Šumavský pod pseudonymem J. V. Franta

⁴²⁾ O pobytu Dobrovského na Chudenicku a Poleňsku František TEPLÝ, *J. Dobrovský v Chudenicích*, Klatovy nedat., Karel HOSTAŠ – K. POLÁK, *Josef Dobrovský v lidové tradici*, Klatovy 1937, Václav RYNEŠ, *Josef Dobrovský a český jihozápad, Acta regionalia*, 1969, sv. 2, s. 163–175; J. TÁBORSKÝ, *Reformní katolík Josef Dobrovský*, Brno 2007, s. 123–125; Dobrovského itinerář, zvláště pečlivý pro období 1820–1828, resp. 1829 vypracoval K. POLÁK (Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše v Klatovech, Osobní fond Karla Poláka, složka *Josef Dobrovský I–III*). Tyto pasáže jsou abstrahovány z David FRANTA, *Literární Poleň*, Klatovy 2010.

⁴³⁾ M. KAŇÁK, *Josef Franta Šumavský*, Praha 1975, s. 27.

⁴⁴⁾ *Tamtéž*, s. 29.

⁴⁵⁾ *Tamtéž*, s. 42.

Kaňákovo tvrzení však nahlodávají závažné, protichůdné argumenty:

(1) V soupisu osobního fondu J. Franty Šumavského, uloženého v Literárním archivu Památníku národního písemnictví, není uveden autograf *Slzy na hrob Dobrovského*.

(2) Ve Frantových pamětech z roku 1856, vydaných až v roce 1940, chybí jakýkoliv údaj vztahující se k J. Dobrovskému.

(3) Napsal-li opravdu J. Franta Šumavský ono epicedium pod monogramem F. J. V., proč mezi jeho dalšími příspěvky není uváděna báseň *Na hřbitově (Rozličnosti Pražských novin 5, 1829, č. 9, s. 8)*, jež je také podepsaná touž zkratkou.

(4) „Kronikář národního obrození“ Jan Jeník rytíř z Bratřic oznamuje v dopise Tomáši Burianovi z února 1829, že „v předešlém měsíci okusila nejen celá Čechie, ale i všechny slovanské země přenáramnou ztrátu a přehořklé neštěstí; neb 6. ledna zemřel v Brně pro svou výbornou učenost v celé Evropě známý a všude nanejvýš vážený pan abbé Josef Dobrovský, pravá sláva národu českého a nestor literatury české,“ s opisem dvou „truchlivých zpěvů a písní“, složených na jeho počest, přičemž za autora *Slzy na hrob Dobrovského* uvádí Františka Josefa Volného,⁴⁶⁾ pro literární historii jméno zcela anonymní.⁴⁷⁾ Není důvodu pečlivému sběrateli a „opisovači“ pramenů k českým dějinám nevěřit, ale jeho bezděčné postřehy nebyly doposud v otázce Frantova slovesného díla reflektovány.

(5) F. J. Volný ale není jediným kandidátem na původce této příležitostné básně. J. V. Kamarýt sděluje v korespondenci F. L. Čelakovskému (dopis č. 272), „[František Jaroslav Vacek] Kamenický že prý také k své líře na hrobě toho tatíčka [rozuměj Dobrovského – D. F.] našeho slzu lítostnou zaplakal.“⁴⁸⁾ Editori Čelakovského korespondence ji pak ztotožnili s oním epicediem, vyšlým v *Rozličnosti Pražských novin*.⁴⁹⁾ Odtud byla tato informace převzata do *Lexikonu české literatury* jako údaj dubiózní, nejistý.⁵⁰⁾

⁴⁶⁾ Josef POLIŠENSKÝ – Ella ILLINGOVÁ, *Jan Jeník z Bratřic*, Praha 1989, s. 266–269.

⁴⁷⁾ Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše v Klatovech, Osobní fond Karla Poláka, složka *Josef Dobrovský I-III*. V poznámkách k nevydané monografii o J. Dobrovském od regionálního historika a archiváře Karla Poláka se nalézá opis této básně uvedené pod tímž jménem, jaké uvádí J. Jeník z Bratřic, ale navíc se vsuvkou, že má jít o jakéhosi benediktina z Rajhradu. Nejspíše jej však zaměnil s moravským topografem Řehořem Tomášem Volným (1793-1871), jenž mimochodem J. Dobrovského zaopatřil svátostmi. O něm více v František KUTNAR – Jaroslav MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*, Praha 2009², s. 316.

⁴⁸⁾ František BÍLÝ – Václav ČERNÝ (edd.), *Korespondence a zápisky Františka Ladislava Čelakovského I*, část 2., Praha 1933, s. 414.

⁴⁹⁾ F. BÍLÝ – V. ČERNÝ (edd.), *Korespondence a zápisky Františka Ladislava Čelakovského IV*, Praha 1933, s. 446: „S názvem *Slza na hrob Dobrovského* otištěna byla tato Vackova báseň v č. 7 *Rozličnosti pražských Novin* z 22. ledna 1829. Podepsán: F. J. V.“

⁵⁰⁾ Marta Soukopová, František Jaroslav Vacek Kamenický, in: Luboš MERHAUT (ed.), *Lexikon české literatury 4/II U–Ž*, Praha 2008, s. 1164.

Argumentum – Rukopisy a Dobrovský čili adorace a dehonestace?

Budeme-li i přes tyto pochybnosti považovat za autora *Slzy na hrob Dobrovského* právě Josefa Frantu Šumavského, můžeme jeho přihlášení k mrtvému vědci dále interpretovat v kontextu dalších jeho prací vědeckých i beletristických. V předmluvě k *Zastaralým formám českého slovesa vysvětlené*, první jeho vůbec zveřejněné práce (z roku 1829), podává kritiku dosavadní odborné literatury k dané problematice, přičemž si dovoluje „slavnému Dobrovskému“ vytknout, že ve svých *Základech jazyka staroslověnského* z roku 1822 „*uspokojujícího o zastaralých formách ponaučení nám nepodává*“.⁵¹⁾ Výtka mladého a cílevědomého vědce zůstává na bázi vědeckého a nepřerůstá do osobních rozměrů. Vždyť negativními poznámkami častuje i práce Hankovy. V pečlivém výkladu staročeské morfologie sloves a jejich deviací v *Rukopisech královédvorském a zelenohorském* prokázal J. Franta Šumavský obdivuhodnou erudici, blízkou Dobrovskému kritickému přístupu k materiálu. J. Franta Šumavský uvedl nejspíše jako první⁵²⁾ vážná filologická zjištění, jež mohla vyvrátit nebo alespoň zpochybnit pravost *Rukopisů*, ale příznačně tak neučinil – vzdálil se tak Dobrovskému kriticizmu a alibisticky přitakal romantickému fenoménu celé 1. poloviny 19. století, když napsal:

„*Uvedené chyby v 2. os. jedn. [= záměna složeného minulého času za aorist, velmi častá i v jiných textech – pozn. D. F.] snad od spisovatele samého pocházejí, ale následující v 3. os. (nejíce ve množném počtu) pozdějším přepisováním se nadělali* [podtrhl D. F.]: (*veršův dle prvního vydání 1819 udáno*) *Oldř. 13. hovořili na místě hovořichú; máť zde jistě státi: tichými slovesy hovořichú, [...] Dále má býti Jar. 15. zabichú, 82. lzachú, 140. posuše (ne posula), 157. ež se hory doly rozlehachú, jako je v Ludiši 61. ež dřevce oba zlámastá; a Záboj 85. kehdy se zatemníše noc, [...] Chybně vlepeno je bivše (byvše) verši překáží (v novém vydání je skrze to byvše celý verš přidán) jest i ve významu chyba, an byvší (tak vykládají byvše) tolik co nyní naše byvalý (vlastně bylý) je příliš nový a chybný význam, protože byvše vlastně tolik znamená co povstavše, pomínuvše, co zde místa míti nemůže; [...] Juž dle nahoře udaného změňování forem historických patrno dosti, že pro udání trvání nikdý určita nebyla:*

⁵¹⁾ J. FRANTA ŠUMAVSKÝ, *Zastaralé formy českého slovesa vysvětlené*, Praha 1829, s. [2].

⁵²⁾ Frantovy zásluhy v tomto směru nebyly doposud řádně oceněny. M. KAŇÁK, *Josef Franta Šumavský*, s. 53–54; Jana PLESKALOVÁ – Marie KRČMOVÁ – Radoslav VEČERKA – Petr KARLÍK (edd.), *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*, Praha 2007, s. 123.

a spisy dosud zachované to samo dosvědčují, an delších i kratších forem smíšeně se užívá, a pro trvání i netrvání bere [podtrhl D. F.].⁵³⁾

Zdá se, že se nechal strhnout dobovým fenoménem *Rukopisů*, „obdivoval se jimi stejně jako ostatní“.⁵⁴⁾ *Libušin soud* dokonce v roce 1840 vydal v kompletním dvojjazyčně zrcadlovém vydání (v původní staré češtině a v německém překladu od Aloise Václava Svobody).⁵⁵⁾ *Rukopisy* se nepřestal zabývat ani poté (např. *Přirovnání českého slovesa k latinskému* z roku 1845). Zdánlivou jednoznačnost Frantova postoje k *Rukopisům* podrývá ale údajný jeho posudek ke stáří **Bohdaneckého rukopisu**, jenž vyšel v roce 1831 v *Časopisu Českého musea* od **Josefa Jaroslava Langer** (* 1806), mluvčího „pokrokové mladé inteligence“.⁵⁶⁾

„Do kterého času náleží, těžko souditi; náš slovutný p. Franta myslí podle liter a pravopisu, že náleží do XX. století; avšak se mi zdá, že skládání samo o sto let starší, a tedy ze XXI. století pochází.“⁵⁷⁾

Měla tu být blamována vedle nálezu *Rukopisů* i Frantova „neochvějná“ víra v jejich autenticitu? Je to Langerova čtveračina pro obveselení nejlepšího přítele? J. J. Langer o objevu starobylého rukopisu totiž informoval v *Čechoslavu*, literární tribuně nastoupivší literární generace, již spoluredigoval s Janem Slavomírem Tomíčkem a J. Frantou Šumavským. Mohl J. Franta Šumavský přistoupit na na Langerovu hru a účastnit se jí, když ne aktivně, tak alespoň pasivně, čili vědět o ní? Nebo J. J. Langer rozvinul Frantovu narážku o chybné gramatice *Rukopisů* v důmyslnou ironii jako v jiné hravé skladbě, zjevně parodující hrdinské zpěvy. V poznámce pod čarou k řeči zajetího „starosty“ ve *Sněmu a bitvě u Jezerky* totiž J. J. Langer duchaplně opravuje špatně použitý aorist:

„Má státi sněli nebo sněste, protož zde chybeno: ale –
tak zajíci mluvívachu,

⁵³⁾ J. FRANTA ŠUMAVSKÝ, *Zastaralé formy*, s. 23-25.

⁵⁴⁾ M. KAŇÁK, *Josef Franta Šumavský*, Praha 1975, s. 39.

⁵⁵⁾ J. Franta ŠUMAVSKÝ (ed.), *Libušin soud. Nejstarší památka literatury české s německým překladem (Libuša's Gericht)*, Praha 1840.

⁵⁶⁾ Květa HOMOLOVÁ, *Josef Jaroslav Langer*, in: V. FORST (ed.), *Lexikon české literatury 2/II K–L*, Praha 1993, s. 1143.

⁵⁷⁾ Eva PURKRÁBKOVÁ (ed.), *Josef Jaroslav Langer, Bodláčí a růže*, Praha 1957, s. 117.

*než Frantovy formy [= Zastaralé formy českého slovesa vysvětlené] znachu“.*⁵⁸⁾

V dopise J. S. Tomíčkoví z roku **1828** zesměšnil **J. Franta Šumavský** konzervativní tábor filologů, tzv. ypsilonisty, užitím „zastaralých forem českého slovesa“ ve fraškovité konverzaci. Přihlásil se tak ve sporu o podobu české ortografie ke skupině mladších filologů, vedené V. Hankou, již prosazovali Dobrovského analogický pravopis za závaznou normu oproti tvrdošijnému lpění na jazyce 16. století. V dopise útočí jak na neústupnost vůdce ypsilonistů, Jana Nejedlého, tak i na vratkost Jungmannova úsudku ve sporu mezi ypsilonisty a iotisty, persifluje i romantiky uctívaný topos Vyšehradu.⁵⁹⁾

*„Ale poslechněte, co se mi dnes zdáše! Bieše mi, jako že idech přes Dobytcí trh a cele skoro Pražanstvo shromážděno zde stáše. Několiko jich hořce plakáše, ale ostatní skoro všichni hlasitě se smáchu a „bié, bié!“ křičechu. To bieše hluk, že se Vyšehrad otrásáše. Já sem tam hledě, abych příčiny poznal, spatřich na prevelikém trakaři – ramenaté Ypsilon – rozložené, zbledlé. Ten Žebrácký [= Jan Nejedlý, rozený v Žebráku] strkáše a Staroměstský [= Josef Jungmann, t. č. profesor Staroměstského gymnázia v Praze] napřed tažeše. Nedaleko nemocnice připřež zabraboráše a trakař přehodi; Ypsilon spade a ducha vypusti. Vozkové jeho na místě je zahrabachu a smutně se domů berúce, křičechu: O novotáři, novotáři! Tak nebohé skonči, s jotou se ani nerozloučiec.“*⁶⁰⁾

Potvrzovala by se tak Macurova hypotéza, že mystifikace a hra patřily k legitimním prostředkům konstrukce novodobé české kultury a ironického uvědomování si marnosti vlastního úkolu (viz Langerův verš: „*A proto vždy mluvím pravdu ve lži*“).⁶¹⁾ V Langerově distanci od vysokého heroického stylu *Rukopisů* spatřuje Aleš Haman jeho příklon k novému životnímu pocitu, *biedermeieru*.⁶²⁾ Podobné symptomy bezradnosti, ač v menší míře, se objevují i u J. Franty Šumavského.

*

⁵⁸⁾ *Tamtéž*, s. 96.

⁵⁹⁾ Ondřej ŠEFČÍK, *Pravopis*, in: J. PLESKALOVÁ – M. KRČMOVÁ – R. VEČERKA – P. KARLÍK (edd.), *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*, s. 516–521; Hynek TEŠNAR, *K pravopisným polemikám v 1. polovině 19. století*, *Naše řeč* 83, 2000, č. 5, s. 243–252.

⁶⁰⁾ J. RANK, *Josef Franta Šumavský, Pražské noviny 1858*, č. 7, s. 3.

⁶¹⁾ Více V. MACURA, *Znamení zrodu*, s. 102–117, zvl. s. 115 (kap. *Ideálnost, mystifikace a hra*).

⁶²⁾ A. HAMAN, *Trvání v proměně*, s. 88–89.

V příspěvku z časopisu *Čechoslav* z roku 1831 informuje jeho autor, potom co byl v témže periodiku otištěn dopis z Brna, že J. Dobrovský, jenž „k zármutku všem Slovanům roku 1829 [...] na věčnost usnul [...], od horlivých vlastencův a ctitelův Jeho památník bude postaven“ a „památník ten již zhotoven“. Po diskusi o nápisu, který na něj má být vyryt, oznamuje, „že p. Dr. Glückselig všechny spisy Dobrovského srovnati a vydati hodlá“ a „že pan Dr. a professor Nejedlý co nejdříve všechny spisy přítele svého, našeho horlivého Puchmíra [...] tiskem vydati zamejšlí.“ Doufá, že „vlastenecké obecnstvo šlechtnému podniknutí tomuto odbíráním hojným a snad i peněžitými sbírkami napomahati bude,“ a exklamativně se loučí s přáním: „I takbychom zanechali potomkům aspoň znamení naší lásky k těmto dvěma slovanským srdcím, o něžto se Čechové s Moravany rozdělili! Sláva věčná jmenu jejich, a v pokoji ať odpočívá popel jejich!“⁶³⁾ Pod tento text se podepsal **J. J. Langer**. Vztáhneme-li jeho vyznání na názorovou soustavu jeho souputníků, tj. i J. Franty Šumavského, můžeme v Langrově apoteóze dvou nejvýraznějších představitelů českého osvícenství, jejímž ústředním emblémem je „lásky k slovanským srdcím“, spatřovat uznání Dobrovského vlasteneckých zásluh nastoupivší literární generací nebo dokonce její vědomé přihlášení se k nim jako v *Květomluvě*⁶⁴⁾ Karla Slavoje Amerlinga, k prvnímu (a zároveň poslednímu) dílu sbírky národních pověstí *Slovanka*, z roku 1833. Tento velkolepý (a zkrachovalý) podnik, řízený J. Frantou Šumavským (pseudonymně Frantou Vrantevičem) a Janem Slavomír Tomičkem, se inspiroval Dobrovského stejnojmenným sborníkem (1. díl 1814, 2. díl 1815). Dobrovského slovanský národopis se tu ale transformoval v pokus „o vytvoření iluze velké slovanské mytologie“.⁶⁵⁾

Kontrapunktem k Langerově ódě je údajný výrok **Karla Hynka Máchy** (nebo pamětníkova autostylizace z 80. let 19. století?) v debatě o Dobrovského pesimistických vizích o budoucnosti českého jazyka a národa při jednom z mnoha „bytových seminářů“, pořádaných od roku 1829, jichž se účastnil i J. Franta Šumavský (o tom více v 3. kapitole této práce): „*Dobrovský žije* [= žil – viz již Janského poznámka na s. 300] *v panských kruzích, je nadchnut jejich protislovanským duchem, nechme je, nebojíme se těchto odrodilých kruhů, [podtrhl D. F.] jen ať shůry proti nám nepracují; překonáme je, když studentstvo bude v lidu*

⁶³⁾ Josef Jaroslav LANGER, *Slovo o památníku pro našeho Dobrovského, Čechoslav* 1831, sv. 5, s. 61[správně 62]–63.

⁶⁴⁾ Amerlingovy texty sémioticky rozebral V. MACURA, *Květomluva a literatura v českém národním obrození, Česká literatura* 27, 1979, č. 2, s. 111–120; TÝŽ, *Znamení zrodu*, s. 13–30, nejnověji pak Lucie PEISERTOVÁ, *Květomluva Karla Slavoje Amerlinga*, in: Stanislava FEDROVÁ – Alice JEDLIČKOVÁ (edd.), *Legendy a mýty české a slovenské literatury*, Praha 2008, s. 33–49.

⁶⁵⁾ L. PEISERTOVÁ, *Květomluva*, in: S. FEDROVÁ – A. JEDLIČKOVÁ (edd.), *Legendy a mýty*, s. 33.

*pracovat a národní živel rozšiřovati; zvítězíme, když každý dle možnosti zdůly proti těm horám se postaví; když budeme pravými vlastenci.*⁶⁶⁾

V samotných Frantových textech oněch a následujících let se Dobrovského jméno objevuje zřídkakdy, resp. jsem na něj našel pouze jeden odkaz: v nedatovaném dopise neznámému adresátu, jemuž **J. Franta Šumavský** doporučuje k přečtení Kollárovu práci *Sláva bohyně a původ jména Slavův čili Slavjanův* z roku 1839. Jde o krátkou poznámku, že „u Vendů pak, kamž již Dobrovský slavským mythologům ukázal, nacházíme bohyni Suahu, co i shledem na věc i na slovo stejné jest s naší Slávou; neboť místo sláva vyslovují lužičtí Slované svava, a v indickém se h a u častěji zastupují, tedy sváva = sláva,⁶⁷⁾ přesto opět příznačnou. Dobrovský odmítal hledat původ slova „Slovan“ ve „slávě“, ale přesto tu je vklíněn do Kollárovy utilitární etymologie. Spor Dobrovského s Kollárem je překlenut v důmyslnou symbiózu, jež se objevuje již v roce 1831 ve zmíněném časopiseckém almanachu *Čechoslav*. V témže svazku vyšel vedle Langrova díku Dobrovskému i adorace J. Kollára jako „hvězdy stálice“ (s. 23).

J. Franta Šumavský bezděčně tedy dokládá, že Dobrovský je vnímán alespoň v korespondenci jako předchůdce romantického kódu, uplatňovaného v tomto případě v etymologii a slovanských studiích. Jak ovšem vysvětlit to, že se v žádných ze svých otištěných vědeckých či osvětových pracích J. Franta Šumavský k Dobrovskému nehlásí? Kupř. v článku *Původ a jméno Bojů, Moravanů a Čechů*⁶⁸⁾ cituje Kollárovu práci *Rozpravy o jmenách, počátkách i starožitnostech národu slavského a jeho kmenů* z r. 1830, opírá se o výsledek bádání Palackého i Šafaříka, aniž by Dobrovského etymologické názory bral vůbec v úvahu.

Úsudek Dalibora Dobiáše, že „*obnovený nepřímý vliv J. Dobrovského* [zdůraznil D. F.] *je nato patrný z Hankových názorů na pravopis [...]. J. Dobrovský zapůsobil i v prozódii a inspirace jím se projevuje i v Hankově práci slovníkářské, gramatické a při vydávání starožitných památek, jako to dělali Němci, pro širší veřejnost*“⁶⁹⁾ pokusme upotřebit na Frantovo další počínání. S V. Hankou sdílel týž cit pro ortografické záležitosti; byl předním zastáncem analogické (viz výše) a skladné pravopisné opravy ($g > j$; $j > i$), na jejíž bázi vytvořil Sbor k vědeckému vzdělávání řeči a literatury české se Šafaříkovým požehnáním v roce 1842 syntetický pravopis. J. Franta Šumavský však postupoval dále a svůj

⁶⁶⁾ *Akademické paměti Václava Macha*, in: Karel JANSKÝ (ed.), *Karel Hynek Mácha ve vzpomínkách současníků*, Praha 1959, s. 149–201, zde s. 155.

⁶⁷⁾ Literární archiv Památníku národního písemnictví Praha, odloučené pracoviště Nové Hradky, Osobní fond Josefa Franty Šumavského, zpracoval Miloš Sládek (2006).

⁶⁸⁾ Josef FRANTA ŠUMAVSKÝ, *Původ a jméno Bojů, Moravanů a Čechů*, *Čech* 1, 1832, s. 26–32.

⁶⁹⁾ D. DOBIÁŠ, *Komentář*, in: TÝŽ (ed.), *Rukopisy královédvorský a zelenohorský*, s. 216.

Vollständiges deutsch-böhmisches Wörterbuch vydával od roku 1843 s grafémy *v* namísto *w* a *ou* namísto *au*, v tom se ho zastal i V. Hanka.⁷⁰⁾ Tato dodatečná revize české ortografie se ujala po roce 1849 u valné většiny tehdejších kulturních činitelů, nepřizpůsobili se jí ale kupř. Václav Vladivoj Tomek nebo František Palacký, jenž Fr. L. Čelakovského v dopise „*žádá, aby nepodporoval všeliké ty frantoviny*“.⁷¹⁾

J. Franta Šumavský se přiklonil i k Dobrovského sylabotónické prozódii, v níž skládal svou poezii, resp. není mi známo, že by napsal alespoň jednu báseň v časomíře, upřednostňované J. Jungmannem a programově ukotvené v *Počátcích českého básnictví, obzvláště prozodie* z roku 1818 od Fr. Palackého a P. J. Šafaříka. Frantovu práci lexikografickou a vydavatelskou bude ale nutné ještě v budoucnu systematictěji rozebrat, nechávám ji tedy ještě otevřenou.

Conclusio

Dovolím si na základě předcházejícího výkladu, vyvodit závěry, byť mohou být v některých bodech silně zevšeobecňující a skutečnost do jisté míry zkreslující (především ve výběru materiálu příležitostné poezie):

Machovcův závěr, „*že celé půl století po jeho [= Dobrovského – D. F.] smrti o jeho dílo zájem nebyl*“, k němuž došel ve své slavné monografii, neodpovídá zcela doloženým dobovým pramenům, je silně generalizující a problematiku Dobrovského recepce u (pre)romantické generace jednostranně paušalizuje. Realita se ale zdá na příkladu analýzy Frantových prací vlastních či prací, vyjadřující zčásti Frantovo stanovisko tím, že byly uveřejňovány v jím redigovaných periodících, složitější, někdy až paradoxní.

Epicidium *Slza na hrob Dobrovského*, jehož autorství přisuzované J. Frantovi Šumavskému je diskutabilní, je řečeno s V. Macurou typickým příkladem dobového vnějšího (tj. uměleckostylového) synkretismu a „*hledáním průsečíku mezi stávajícími literárními diskurzy a zároveň snahou je modifikovat*“, jak charakterizoval Dalibor Tureček Máchovo dílo na příkladu básně *Čech* v kontextu dobových kulturních konstruktů.⁷²⁾ Jedním z takových konstruktů byl portrét „národního buditele“, „obrozence“ či „křisitele“, do něhož se na příkladu J. Dobrovského včleňovaly silné fikční prvky a mystifikační postupy.

⁷⁰⁾ F. BÍLÝ – V. ČERNÝ (edd.), *Korespondence a zápisky Františka Ladislava Čelakovského I*, část 2., s. 319.

⁷¹⁾ Václav MENCL (ed.), *Upomínka na slavnost, již pořádala u příležitosti stoleté památky narození Jos. Franty-Šumavského v Poleni a Poleňce*, Praha 1896, s. 13.

⁷²⁾ D. TUREČEK, *Máchova báseň Čech*, *Česká literatura* 59, 2011, č. 4, s. 501–527, zde s. 522 = D. TUREČEK, *Máchova báseň Čech*, in: TÝŽ a kol., *České literární romantično*, s. 193–217.

Dobrovského spory s představiteli jungmannovské kultury jsou již v jeho posmrtném životopise tlumeny na pouhé náznaky, v poezii jsou pak zcela ignorovány. Autoři příležitostné poezie museli totiž respektovat dobovou normu etickou (*de mortuis ni(hi)l nisi bene*) i literární jako konsensu osvícenské a romantické estetiky. Básníkovi, který tvořil s tím, že mu bude ta či ona báseň zveřejněna, byl vnucován určitý vzor poetiky. Ale není již v tomto specifickém případě směřodátne to, kdo a jak své sympatie (opravdové či konvenční) vyjádřil? Autor onoho epicedia se snaží vřadit J. Dobrovského do vlasteneckoromantického diskursu intertextuálními postupy, zvláště osobou Kollárovy bohyně Slávy, jež symbolizuje vlastenectví jako lásku mileneckou, a dodává tak Dobrovského osvícenskému „chladu“ více národněbuditelského zapálení. Ale na druhou stranu je charakterizován oproti mladším textům z roku 1833 nepřiliš rozvinutou romantickou epikou (menší míra subjektivismu, dynamiky a konfrontace, sporadičnost přírodní motiviky). Potvrzuje se tak Macurova teze, že romantismus byl pro dobovou českou literaturu „výzvou, ne pevnou kategorií“.⁷³⁾

Jungmannovskou kulturou byl alespoň do 1. pol. 30. let 19. st. programově osvojován, rozvíjen a modifikován Dobrovského odkaz zejména ve studiu slovanství jakožto její nejvyšší hodnoty (Langrův článek v *Čechoslavu, Slovanka*). Dobrovského polyglotie byla zužována na čestný „patriarchát slavistiky“ – austroslavista Dobrovský je mytizován jako otec myšlenky panslavismu jako obranné strategie vrcholného období českého národního hnutí, jež měl vlastně iniciovat. Z Frantových poznámek ke svým filologickým i popularizačním pracím je ale vidno, že i uvnitř tohoto konstruktů došlo k revizi – Dobrovského „iniciační“ kroky jsou upozadřovány a zastíňovány literárními a rádobyvědeckými pracemi Jana Kollára, „největšího Slovana“, jehož J. Franta Šumavský obdivoval a jenž ho ovlivnily v jeho názoru na slovanskou panglotii.⁷⁴⁾ Implicitně však J. Franta Šumavský J. Dobrovského následoval, jak se alespoň jeví, v některých vědeckých oborech jako prozódii, ortografii nebo v historické gramatice. Technicky vyzbrojen Dobrovského metodologií odkryl J. Franta Šumavský v *Rukopisech* filologické nesrovnalosti, ale zatímco je přičetl na vrub jejich opisovačům, J. J. Langer je využil k parodickému gestu, směřujícímu podle V. Macury k odmítnutí Rukopisů v 80. letech 19. století a rehabilitaci jejich prvního kritika, J. Dobrovského.⁷⁵⁾

⁷³⁾ V. MACURA, *Znamení zrodu*, s. 201–217 (kap. *Romantismus*).

⁷⁴⁾ Frantův nerealizovaný projekt všeslovanského slovníku.

⁷⁵⁾ V. MACURA, *Masarykovy boty*, Praha 1993, s. 17–20 (esej *Mystifikace a národ*).